

Pregled pokazatelja relativnog siromaštva u Republici Srbiji u 2018., 2019. i 2020. godini

Danas u svetu živi oko 1,2 milijarde ljudi sa manje od 1,25 dolara dnevno, koji ne mogu da zadovolje osnovne životne potrebe i osiguraju mogućnosti da dobar i kvalitetan život⁽¹⁾. Rizik od siromaštva, i dalje, predstavlja izazov za kreatore politika na svetskom, ali i na nacionalnom nivou. Rizik od socijalnog isključivanja i nemogućnosti zadovoljenja bazičnih svakodnevnih potreba, dovodi u pitanje nepovoljno stanje ugroženih, najsiromašnijih kategorija društva, ali i pitanja na koji način se može pomoći ovim pojedincima i porodicama i kako izaći iz siromaštva?

Koncept relativnog siromaštva predstavlja multidimenzionu, širu komponentu siromaštva i označava zaostajanje pojedinaca za životnim standardom jednog društva. Siromaštvo i socijalna isključenost ogleda se kroz finansijske nemogućnosti i nedostatak sredstava za potpuno učešće u zajednici, ali i kroz otežan pristup zdravstvenim i obrazovnim uslugama, stambenim uslovima, isključenošću sa tržišta rada. Iako najčešće korišćeni indikatori relativnog siromaštva pokazuju trend dugoročnog pada, njihove, još uvek, visoke vrednosti navode na mogućnosti daljeg delovanja u cilju smanjenje stope rizika od siromaštva, ali i socijalne isključenosti.

Prema poslednjim objavljenim podacima Republičkog zavoda za statistiku i Ankete o prihodima i uslovima života (EU-SILC), u Srbiji je 21,7% stanovnika živelo u riziku od siromaštva u 2020. godini¹, što predstavlja najnižu stopu rizika od siromaštva u posmatranim godinama (Grafikon 1). Ovaj, najčešće korišćen, indikator relativnog siromaštva predstavljen je učešćem lica čiji je dohodak po potrošačkoj jedinici manji od 60% medijane ekvivalentnog dohotka u ukupnoj populaciji.

Grafikon 1- Stopa rizika od siromaštva

¹ Podaci Ankete o prihodima i uslovima života (SILC) odnose se na prihode domaćinstva iz prethodne kalendarske godine

Prag rizika od siromaštva ili linija relativnog siromaštva, koja se meri kao 60% medijane ekvivalentnog dohotka, prema podacima SILC 2020 iznosila je 22.000 dinara prosečno mesečno za jednočlano domaćinstvo, dok je za četvoročlanu porodicu sa dvoje odraslih i dvoje dece ova linija bila 46.200 dinara prosečno mesečno. Ovo ne znači, nužno, da su lica koja žive u ovim domaćinstva siromašna ako ne ispune navedene uslove, već da su u većem riziku da postanu siromašni. Trenutni podaci ukazuju da se položaj stanovnika koji pripadaju ugroženim grupama donekle poboljšao, u poređenju sa prethodne dve godine, gde su posmatrane vrednosti linije relativnog siromaštva za domaćinstvo sa jednim članom iznosile 19.381 i 16.615 dinara, za 2019. i 2018. godinu, respektivno, odnosno 40.700 i 34.892 dinara za četvoročlano domaćinstvo. Mada, zabrinjava činjenica da je prag rizika od siromaštva u Republici Srbiji niži nego u ostalim zemljama Evropske unije (EU-28) i zemljama Balkana (osim Severne Makedonije i Albanije)⁽²⁾.

U narednoj tabeli se ne primećuju značajna odstupanja stope rizika od siromaštva među muškarcima i ženama u posmatranom periodu. Prikupljeni podaci SILC istraživanja, pokazuju da su muškarci najmanjem riziku od siromaštva bili izloženi u 2020. godini, ali i da je manji procenat osoba ženskog pola bio u riziku od siromaštva u 2020. godini nego u prethodnim godinama.

	SILC 2018.	SILC 2019.	SILC 2020.
Ukupno	24,3	23,2	21,7
Muški pol	24,6	22,7	21,3
Ženski pol	24,0	23,6	22,1

Tabela 1- Stopa rizika od siromaštva po polu

Posmatrano prema godinama starosti, stopa rizika od siromaštva najviša je kod dece mlađe od 18 godina, ali se primećuje opadanje stope za 4,7 procentnih poena u 2020. godini u poređenju sa 2019. godinom. Rizik od siromaštva povećan je kod osoba starijih od 65 godina, gde je posle perioda stagnacije u 2018. i 2019. godini, došlo do rasta ovog indikatora za 0,9 procentnih poena (sa 21,1% na 22,0%).

	SILC 2018.	SILC 2019.	SILC 2020.
Deca (<18 godina)	28,8	28,9	24,2
18-64 godine	24,0	22,3	20,9
65 i više godina	21,1	21,1	22,0

Tabela 2- Stopa rizika od siromaštva po godinama starosti

Prema podacima za 2018. i 2019. godinu, svaka druga osoba koja živi u domaćinstvu sa dvoje odraslih i troje ili više dece bila je izložena riziku od siromaštva, dok je u 2020. godini, u odnosu na prethodnu, došlo do primetnog pada stope rizika od siromaštva kod ovog tipa domaćinstva, sa 51,9% na 37,2%. Položaj jednoroditeljskih porodica je vidno poboljšan u 2020. godini u poređenju sa 2019. godinom kada je stopa bila najviša i iznosila 41,6%. Lica koja žive u domaćinstvima bez izdržavane dece, kao i jednočlanim domaćinstvima više su izložena riziku od siromaštva prema poslednjem SILC istraživanju (21,0%, odnosno 34,0% respektivno), nego prethodne godine kada su stope bile 19,8%, odnosno 31,8%. Međutim, kod oba ova tipa domaćinstva može se zaključiti da nivo stope rizika od siromaštva stagnira, jer je nivo iz SILC 2020 skoro jednak nivou iz SILC 2018. Izloženost riziku od siromaštva kod pojedinaca koji žive u porodicama sa dve odrasle osobe i jednim, odnosno, dva deteta, kao i porodicama sa izdržavanom decom, pokazuje trend kontinuiranog pada kroz posmatran vremenski period.

	SILC 2018.	SILC 2019.	SILC 2020.
Jednočlano domaćinstvo	34,3	31,8	34,0
Jedna odrasla osoba sa decom	36,5	41,6	31,9
Dve odrasle osobe sa 1 detetom	24,1	23,9	18,4
Dve odrasle osobe sa 2 deteta	21,3	19,1	18,2
Dve odrasle osobe sa 3 ili više dece	53,6	51,9	37,2
Domaćinstvo bez izdržavane dece	21,2	19,8	21,0
Domaćinstvo sa izdržavanom decom	26,8	26,1	22,3

Tabela 3 – Stopa rizika od siromaštva prema tipu domaćinstva

Kod nezaposlenih osoba kontinuirano se primećuju najviše stope rizika od siromaštva u posmatranim godinama. Prema podacima SILC istraživanja za 2018. godinu, gotovo svaka druga nezaposlena osoba bila je izložena riziku od siromaštva (49,0%), dok je rizik od siromaštva među nezaposlenima opao u 2019. godini na 47,5%, i nastavio da pada u 2020. godini (46,7%). Zaposlene osobe, koje nisu zaposlene kod poslodavca, beleže značajno smanjenje stope u 2020. godini u odnosu na prethodnu, za 7,1 procentni poen (sa 25,9% na 18,8%). Dok se kod ostalih kategorija statusa na tržištu rada primećuju poboljšanja, položaj penzionara, iz godine u godinu, je ugroženiji. Tako, stopa rizika od siromaštva penzionera u 2020. godini iznosi 19,4%, dok je izloženost riziku od siromaštva bila niža u 2019. kada je iznosila 17,2%, odnosno 17,1% prema podacima za 2018.godinu.

	SILC 2018.	SILC 2019.	SILC 2020.
Zaposleni	6,8	6,5	6,2
Zaposlene osobe koje nisu zaposlene kod poslodavca	31,0	25,9	18,8
Nezaposleni	49,0	47,5	46,7
Penzioneri	17,1	17,2	19,4
Ostali neaktivni	35,4	33,5	32,6

Tabela 4 – Stopa rizika od siromaštva prema statusu na tržištu rada

Najčešće navođena zamerka indikatora stope rizika od siromaštva je da siromaštvo nije samo materijalna komponenta, već i da potrebno proširiti koncept ostalim dimenzijama uskraćenosti pojedinca, ali i društva. S tim u vezi, indikator **stope rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti**, pored monetarnog siromaštva, određeno stopom rizika od siromaštva, uzima u obzir i materijalnu depriviranost domaćinstva, ali i nizak intenzitet rada članova domaćinstva, kao nefinansijske komponente siromaštva. Ovaj indikator, sa strategijom Evropa 2020, postaje prepoznatljiv kao glavi indikator relativnog koncepta siromaštva. Vrednost pomenutog indikatora u Republici Srbiji znatno je iznad proseka zemalja Evropske unije (EU-28), ali i zemalja Balkana (osim Albanije i Severne Makedonije)⁽³⁾, već dugi niz godina, gde je, skoro, svaki treći pojedinac izložen riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti. Podaci dobijeni iz SILC istraživanja pokazuju trend opadanja vrednosti stope rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti za posmatrani vremenski period, ali još uvek nedovoljno za poboljšanje pozicije ugroženih građana (Tabela 5).

	SILC 2018.	SILC 2019.	SILC 2020.
Stopa rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti (%)	34,3	31,7	29,8
Kvintilni odnos S80/S20	8,6	6,5	6,1
Gini koeficijent	35,6	33,3	33,3

Tabela 5 – Stopa rizika od siromaštva i mere nejednakosti dohotka

Srbija beleži najmanje jednakosti raspodele dohotka među zemljama Evrope, merene pomoću Gini koeficijenta i kvartilnog odnosa S80/S20, kao najčešće korišćenim indikatorima (ne)jednakosti. Vrednost indikatora S80/S20 u 2018. iznosila je 8,58 što znači da je 20% najbogatijih građana imalo skoro devet puta veći ekvivalentni dohotak u odnosu na 20% najsiromašnijih. Kvartilni odnos se značajno promenio u posmatranim godinama u korist najsiromašnijih, gde, prema poslednjim podacima SILC istraživanja (2020), iznosi 6,06. Dok indikator S80/S20 meri promene u dohotku samo prvog i poslednjeg kvintila stanovništva poređanih prema nivou dohotka, Gini koeficijent meri nejednakost raspodele dohotka cele populacije. Gini koeficijent je u 2018. godini iznosio 35,6, a u poslednje dve godine beleži iste vrednosti od 33,3 (Tabela 5).

Praćenje indikatora siromaštva kroz vreme, izrazito je važno kako za praćenje rezultata određenih socijalnih i ekonomskih politika, tako i za buduće odluke kreatora na temu smanjenja siromaštva i pružanja pomoći najugroženijim kategorijama stanovništva. Vrednosti posmatranih indikatora u izveštaju ukazuju na nepovoljan položaj Srbije među evropskim zemljama i na potrebu dodatnog napora kako bi se omogućilo građanima ne samo zadovoljenje osnovnih životnih potreba, već i podizanje opšteg nivoa blagostanja, što je ideja koncepta relativnog siromaštva. Pokazalo se da su naročito deca, nezaposleni, samohrani roditelji, kao i pojedinci u domaćinstvima sa dvoje odraslih i troje i više izdržavane dece, izloženi višem riziku od siromaštva u odnosu na ostatak populacije. Posmatrano kroz prethodne tri godine, vrednosti indikatora, uglavnom, beleže pad i ukazuju na nešto poboljšan položaj siromašnog dela populacije danas u odnosu na par godina ranije. Međutim, treba imati u vidu da zaostajenje za zemljama Balkana i Evropske unije, zahteva dodatne resurse i napore, jer je siromaštvo blisko povezano sa smanjenim mogućnostima i neiskorišćenim potencijalom pojedinca.

Izvori:

Eurostat database Tables *At-risk-of poverty rate by poverty threshold, age and sex*; *At-risk-of poverty rate by poverty threshold and household type*; *At-risk-of poverty rate by poverty threshold and most frequent activity in previous year*; *People at risk of poverty or social exclusion by age and sex*; *Gini coefficient of equivalised disposable income*; *Income quintile share ratio (S80/S20) by sex*

[Saopštenje Republičkog zavoda za statistiku – Siromaštvo i nejednakost, 2020](#)

(1) [Four Reasons to Question the Official 'Poverty Eradication' Story of 2015](#)

(2) [Eurostat database Table *At-risk-of-poverty thresholds - EU-SILC and ECHP surveys*](#)

(3) [People at risk of poverty or social exclusion by age and sex](#)